

CONTRIBUȚIA ASISTENȚEI RELIGIOASE LA CREȘTEREA VALORILOR MORALE CREȘTINE ALE MILITARILOR ARMATEI ROMÂNIEI CARE PARTICIPĂ LA MISIUNI ÎN SPAȚIUL NAȚIONAL ȘI/SAU ÎN AFARA TERITORIULUI NAȚIONAL

CONTRIBUTION OF RELIGIOUS ASSISTANCE IN INCREASING THE CHRISTIAN MORAL VALUES OF ROMANIAN ARMED FORCES PARTICIPATING TO MISSIONS IN THE NATIONAL SPACE AND/OR OUTSIDE THE NATIONAL TERRITORY

Col.drd. (preot militar) Cristian NICULESCU*

Activitatea religioasă în Armata României se desfășoară în conformitate cu prevederile Legii nr. 195/2000 (Legea privind constituirea, organizarea și funcționarea clerului militar), iar misiunea principală a capelanului este aceea de a asigura o viață religioasă normală militarilor, personalului civil contractual și membrilor familiilor acestora.

Această misiune are un caracter instructiv, de a fundamenta cunoașterea și aprofundarea credinței ortodoxe strămoșești, precum și un aspect educativ, care vizează cultivarea și dezvoltarea vieții moral-religioase și sociale a militarilor.

Prezența și activitatea preotului militar în structurile Armatei României reprezintă garanția exercitării profesionale de către fiecare militar a credinței pe care acesta o mărturisește, a asigurării dreptului la o viață religioasă normală, în funcție de confesiunea sau de religia căreia îi aparține, în spirit de toleranță și de respect reciproc.

Religious activity in the Romanian Army is conducted in accordance with Law no. 195/2000 (Law on the establishment, organization and functioning of military clergy) and the main mission of the chaplain is to ensure a normal religious life to the military, civilian contract personnel and their family members.

This mission has an instructive character, to substantiate deepening knowledge and ancestral Orthodox faith, and an educational aspect, which aims to foster and develop moral-religious and social life of the military.

Presence and activity of the military priest in the Romanian Armed Forces structures is the guarantee of exercising religious faith by each military, to ensure the right to a normal religious life, depending on the confession or religion to which he belongs, in spirit of the tolerance and mutual respect.

Cuvinte-cheie: performanță; moralitate; educație; cler militar; capacitate.

Keywords: performance; morality; education; military clergy; capability.

Asistența religioasă și rolul acesteia la dezvoltarea capacităților morale ale militarilor români în spațiul național

Rolul pe care îl are religia pentru militarii români la pace, pe teritoriul național, este unul de o importanță deosebită, așa cum demonstrează

istoria și tradiția creștină a Bisericii Ortodoxe și a Armatei României. Un rol deosebit îl au activitățile liturgice, pastoral-misionare și social-filantropice inițiate și organizate de clerul militar împreună cu păstorii lor, discuțiile duhovnicești individuale și colective cu caracter moral-religios și etic, în vederea prevenirii unor devieri comportamentale și a recuperării celor ce s-au făcut vinovați de anumite abateri disciplinare.

***Brigada 30 Gardă „Mihai Viteazul”,
București
e-mail: cristianniculescu70@yahoo.com**

Prezența și activitatea preoților militari în structurile armatei reprezintă existența posibilității manifestării pragmatice de către fiecare militar a credinței pe care o împărtășește, ca și a redresării comportamentului militarilor, în conformitate cu preceptele moralei creștine. Astfel, preotul militar, utilizând eficient principiile moralei creștine ortodoxe și elemente de psihologie pastorală și sociologie specifice mediului militar, poate contribui, împreună cu alți factori de răspundere, la reușita activităților și a programelor destinate îmbunătățirii condițiilor specifice vieții militare.

În acest scop, sunt inițiate anumite programe cu caracter religios-moral, etic și social cu rolul de a stimula responsabilitatea militarilor în domeniul profesional, precum și de a-i conștientiza în ceea ce privește grija față de familie, precum și prevenirea unor deviații comportamentale nocive (alcoolismul, consumul de droguri, violența, jocurile de noroc etc.) ce pot duce la acte de imoralitate și insubordonare.

Un aspect important al eficienței asistenței religioase în mediul militar se referă la capacitatea capelanului de a putea pătrunde în profunzimile sufletești ale militarilor, în concordanță cu mesajul evanghelic, în scopul prevenirii, diminuării sau eliminării stărilor de neliniște, nervozitate, anxietate sau depresie apărute ca urmare a separării (uneori pentru perioade mai îndelungate) de familie, de societate, căutând să prevină și eventuale tendințe de automutilare sau suicid care pot apărea în condiții de stres.

Militarilor le este recomandat, în perioadele rânduite, postul creștinesc ca act de cult, care ajută, pe de o parte, la menținerea sănătății fizice, trupești, prin detoxifierea organismului, iar pe de altă parte contribuie la întărirea voinței, a stăpânirii de sine, a realizării unui caracter puternic și viguros.

Preotul militar se preocupă ca păstoriții săi să aibă în orice împrejurare un comportament cumpătat, frumos, decent, politicos, echilibrat, bineplăcut lui Dumnezeu și oamenilor, să aplice în viața de zi cu zi valorile morale ortodoxe strămoșești, să evite anumite abateri sau căderi în greșeli, păcate, patimi, vicii sau alte slăbiciuni, care sunt nepotrivite cu statutul de creștin și de militar. Capelanul veghează ca din relațiile de serviciu sau particulare dintre militari să fie eliminate bârfa (clevetirea), invidia, viclenia, minciuna, furtul (hoția), mândria (aroganța, infatuarea), egoismul, ura (dușmănia), dorința de răzbunare etc.

De asemenea, vocabularul militarilor ortodocși este bine să fie întotdeauna corect și coerent, decent, lipsit de cuvinte și expresii licențioase sau triviale, înjurături, jigniri, obscenități.

Creștinul din armată este dator, așa după cum a făgăduit lui Dumnezeu în momentul depunerii solemne a jurământului militar, să cunoască și să aplice prevederile Constituției României, legilor țării și regulamentelor militare (Art. 9 din Legea nr. 446 din anul 2006). Cunoașterea istoriei universale și a patriei, a Bisericii Ortodoxe strămoșești, a simbolismului Drapelului, Stemei, Imnului național, a tradițiilor și a obiceiurilor străbune românești contribuie, de asemenea, la realizarea profilului moral complex și puternic al luptătorului contemporan.

O atenție deosebită are capelanul militar față de cei bolnavi, internați în spitale militare sau care se află la domiciliu, prin vizite pastorale periodice sau când situația o impune. El contribuie alături de personalul medical calificat, prin mijloacele pastorale și duhovnicești specifice, atât la alinarea suferințelor trupești și sufletești (prin încurajare și îndemn de acceptare creștinească și demnă a acestora, ca metode de pedagogie divină prin care se ispășesc anumite păcate și greșeli), cât și la împăcarea sufletească cu sine și iertarea celor față de care se nutresc anumite resentimente.

Acordarea asistenței religioase bolnavilor și înmormântarea după datina creștinească-strămoșească a celor mutați la viața veșnică sunt facilitate și avizate de către comandanți, ca expresie a umanismului, a filantropiei și a solidarității practice creștine la care creștinul militar este chemat de către Mântuitorul Hristos.

Misiunea confesorului militar pe timp de pace este aceea de a asigura o viață religioasă normală militarilor, personalului civil contractual și membrilor familiilor acestora. Această misiune are un caracter instructiv (de a fundamenta cunoașterea și aprofundarea credinței ortodoxe strămoșești), precum și un aspect educativ, care vizează cultivarea și dezvoltarea vieții moral-religioase și sociale a militarilor¹. Prezența și activitatea preotului militar în structurile armatei reprezintă garanția exercitării confesionale de către fiecare militar a credinței pe care acesta o mărturisește, a asigurării dreptului la o viață religioasă normală, în funcție de confesiunea sau religia căreia îi aparține, în spirit de toleranță și de respect reciproc².

Capelanul militar, prin pregătirea și competențele sale, este asimilat corpului ofițerilor și, potrivit moralei și învățaturii creștine, are statut de necombatant. În calitate de preot militar este angajat pe perioadă nedeterminată în structurile armatei, iar prin statutul său de necombatant, este sacerdot cu menirea de a recomanda și a aviza normele și principiile privind viața religioasă și morală a militarilor și a celorlalte categorii de personal, în conformitate cu Constituția României, legile și regulamentele ce reglementează viața și activitatea militară în toată complexitatea ei. Prin poziția sa, preotul militar este consilierul comandantului la nivelul diferitelor eșaloane ierarhice, în domeniul religios și moral, în chestiuni sociale și umanitare.

Asistența religioasă acordată în unitățile militare, penitenciare, spitale și așezăminte de ocrotire socială constituie o componentă importantă a lucrării și a prezenței Bisericii Ortodoxe în societatea contemporană³. Activitatea religioasă în armată se desfășoară în conformitate cu prevederile Legii nr. 195/2000 (Legea privind constituirea, organizarea și funcționarea clerului militar), iar pentru celelalte așezăminte, asociații și fundații, în baza protocoalelor încheiate de către Patriarhia Română cu ministerele și instituțiile solicitante.

În ceea ce privește activitatea de asistență religioasă în unitățile militare subordonate Ministerului Apărării Naționale s-a constatat că an de an, după reluarea instituțională a acesteia din anul 1995, este tot mai bine organizată și coordonată, bucurându-se de sprijinul autorităților bisericești și al comandamentelor militare, având un cadru legislativ-organizatoric adecvat în acest sens.

În colaborare cu Sectorul social-filantropic al Patriarhiei Române, Secția de asistență religioasă organizează (când este cazul) sesiuni de examene de selecționare pentru ocuparea unor posturi vacante de preoți militari în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Există o preocupare constantă pentru pregătirea militară de specialitate a preoților selecționați, pentru creșterea capacității misiunii creștine eficiente în spațiul militar. Împreună cu factorii de comandă ai Școlii de Aplicație pentru infanterie și vânători de munte-Făgăraș, ai Academiilor Categoriilor de Forțe și ai Universității Naționale de Apărare „Carol I” din București, au fost prevăzute în planurile de studiu existența unor cursuri specifice pentru clerul militar, cu scopul de a face

mai eficientă activitatea de asistență religioasă în Armata României. Este necesară diversificarea acestor cursuri, înscrierea preoților militari și la alte cursuri la care participă, de obicei, doar ofițerii, în vederea realizării compatibilizării, eficienței și performanței profesionale.

Asistența religioasă în Armata României la misiuni executate în afara teritoriului național

Activitățile și acțiunile militare, în mod firesc și obiectiv, sunt îndreptate împotriva inamicilor interni sau externi, care atacă sau amenință puterea constitutivă și stabilitatea societății. Astfel, funcția managerului militar este definită de către Morris Janowitz (1919-1988), ca fiind „gestionarea instrumentelor violenței”⁴.

Misiunile armatei, în funcție de importanța lor actuală, sunt: prevenirea războiului (misiunea principală), păstrarea stabilității sociale, interne și internaționale (*peace-keeping*), precum și asistență militară, intervenții în situații de urgență și *nation building*. Astfel, a apărut ideea de „război limitat” (*limited war*), o nouă formă de conflict care a înlocuit războiul clasic și generalizat și care se manifestă sub forma războiului civil, interetnic sau religios. În cadrul acestor misiuni cu caracter umanitar, armata trebuie să lupte împotriva instabilității și să garanteze securitatea necesară a ONG-urilor care au ca activitate specifică ajutorul umanitar.

Trebuie menționat, însă, că activitățile de acest gen nu corespund vocației armatei și nici mijloacelor de care ea dispune⁵. Chiar dacă în perioada actuală misiunea principală a armatei este aceea de a descuraja folosirea forței și de a preveni războiul, există un paradox și anume acela că militarii, chiar și atunci când descurajează folosirea forței o fac utilizând tot forța, mai precis amenințarea cu forța.

Logica politică care stă la baza creării misiunilor multinaționale de apărare, stabilizare sau impunere a păcii, este menținerea ordinii realizate cu sprijin într-un areal unde autoritățile locale sunt depășite de situație și evenimente. Pentru armată, aceasta este o misiune polițienească atât în interior, cât și în exterior. Ofițerii (stafful, comanda, statul major), militarii și, în general, întregul personal al structurilor care participă la astfel de misiuni trebuie să dezvolte parteneriate cu sectorul civil, cu agențiile umanitare, cu forțele multinaționale etc. De asemenea, în țările mai puțin dezvoltate din

punct de vedere economic și democratic, armata poate fi folosită ca un „vehicul” înainte-mergător pentru dezvoltarea socială și națională⁶.

Forțele armate pot participa la operații în afara teritoriului național în condițiile legislației care reglementează acest tip de misiuni și potrivit obligațiilor oficiale internaționale asumate de România. Documentul care reglementează cadrul legislativ al misiunilor externe la care poate participa Armata României este Legea nr. 42/2004. Astfel, misiunile la care pot participa forțele armate în afara teritoriului statului român sunt: de apărare colectivă, în sprijinul păcii, de asistență umanitară, tip coaliție, exerciții comune, individuale. Toate aceste misiuni pot fi încadrate în categoria celor expediționare. Prima prezență expediționară a Armatei României după 1989 a avut loc în anul 1991, când militarii români au participat la Operația Granby și, mai apoi, Operația Desert Storm, din Kuwait, în Coaliția condusă de SUA. Deși România a participat atunci doar cu elemente de sprijin, experiența dobândită în teatrele de operații și lecțiile învățate au contribuit la perfecționarea și asumarea altor misiuni expediționare.

Mai mulți preoți militari acordă asistență religioasă trupelor românești care execută diferite tipuri de misiuni în teatrele de operații. Situațiile de criză fie ele operații expediționare, de menținere a păcii, misiuni umanitare sau conflicte, au implicat direct și factorul religios, și preoții militari⁷. Aceste misiuni, care pot fi caracterizate ca „misiuni de luptă neconvenționale”, se remarcă prin caracterul lor individual, dar și prin adaptarea continuă a militarilor la mediul creat de permanenta trecere de la misiunile de luptă la cele de menținere a păcii.

În situațiile de criză, lucrurile nu se desfășoară după tiparul stabilit de acțiunile militare clasice precedente, ultimele operații internaționale la care a participat și Armata României fiind elocvente în acest sens. Pentru conturarea unei strategii de răspuns la criză trebuie să se țină seama și de faptul că acolo pot fi probleme generate de conflicte religioase, tensiuni alimentate de grupuri etnice cu anumite orientări (care pot fi și religioase), de refugiați sau de vechi conflicte interstatale.

Mulțumirea sufletească și satisfacția împlinirii misiunii asumate de către preotul militar vin doar în momentul în care au fost luate toate măsurile specifice misionar-pastorale și de asistență religioasă necesare pentru depășirea crizei și pentru

întărirea, consilierea și asistarea religios-morală a celor care au nevoie de îngrijire sufletească, sprijin și ajutor duhovnicesc.

Preoții militari care se află în aceste misiuni, pe lângă problemele cu care se confruntă au și unele îndatoriri precis structurate și determinate, integrate în atribuțiile funcționale ale fișei postului acestora. Principala lor misiune în astfel de împrejurări este aceea de a ține aprinsă în sufletele militarilor speranța în idealurile nobile și juste din punct de vedere legal și moral pe care le slujesc, de a transmite comandanților liniștea sufletească necesară pentru a lua deciziile cele mai potrivite și pentru a evita, în criză, transformarea unei eventuale operații umanitare aflate în derulare, într-una de luptă. „Însoțirea militarilor de către preotul militar în misiunile multinaționale expediționare și cu caracter umanitar în cadrul NATO, pe câmpul de luptă, întregeste asigurarea asistenței religioase în armata noastră, căci preotul militar nu rămâne numai povățuitor și sfințitor, ci devine camaradul credincios și devotat care împarte cu militarul oboseala, lipsurile și primejdia morții. Totodată el poate ajuta și la evitarea unor riscuri care se pot ivi pe parcursul derulării misiunii dintre care cel mai posibil este acela de a degenera dintr-o misiune umanitară într-una de luptă”⁸. Întâlnirea cu confesorul pe câmpul de luptă și prezența lui în teatrul de operații înprospătează sufletul militarului și înoiește perspectiva modalității acestuia de a gândi, de a percepe și de a se raporta la anumite valori și repere în momente și împrejurări diverse.

O opinie unanim-acceptată și vehiculată în special de marile puteri economico-militare susține necesitatea ca statele să ducă aceste operații de luptă, în funcție de anumite interese comune. Marea problemă a instanțelor și a organismelor religioase, în prezent, este aceea că nu sunt ele cele care decid dacă o acțiune este sau nu morală, asistând neputincioase la o judecată a factorilor de putere politici decizionali, dar care uneori pot fi lipsiți de obiectivitate. În acest context, poziția capelanului militar poate fi una delicată, el trebuind să împace orientarea oficială dată de realitatea situației în care se găsește și își desfășoară activitatea, cu orientarea morală a doctrinei confesiunii al cărei reprezentant este.

Preotul militar nu trebuie să fie constrâns și nici pus în situația de a construi argumentație artificială (lipsită de realism și fundamentare doctrinară

creștină) pentru justificarea morală a unor acțiuni militare îndoielnice; el doar va constata o realitate și în funcție de aceasta va acționa în consecință, încercând să-i facă pe militari să înțeleagă sensul sacrificiului și al efortului pe care îl depun. În abordarea unui astfel de subiect trebuie să se facă referire la nivelul de instruire pentru luptă al trupelor și la gradul de pregătire spiritual-morală și de asistență religioasă de care beneficiază acestea.

Pericolele la care sunt expuși militarii în astfel de misiuni sunt reale, iar prezența capelanului trebuie să fie la fel de reală și să se facă pragmatic și eficient simțită. El trebuie să fie pregătit să ajute în aceste situații tensionate, folosindu-se atât de metodele liturgice-sacramentale, tradiționale ale slujirii, cât și de valențele sale de moderator, orator, deschizător de drumuri ori interpret al religiilor și culturilor locale⁹.

Marii teoreticieni ai războiului consideră că „pregătirea spirituală și morală a forțelor armate este o componentă vitală a reușitei misiunii pe care o au de îndeplinit”¹⁰; aceasta ajută să fie depășite multe situații dificile. Este greșit să se pună preț mai mare pe caracteristica exterioară, trupească sau somatică a luptătorului și mai puțină atenție să se acorde trăirii lăuntrice și nevoilor ei, ignorând fortificarea și întărirea ei moral-duhovnicească. Unii pun acest fapt pe seama temerii omului de a-și accepta limitele, vulnerabilitățile și/sau slăbiciunile sub diversele lor forme; alții probabil fac referire la unele mentalități conform cărora în asemenea situații cele sfinte nu trebuie amestecate (deși au fost momente în care s-a observat o exacerbată concentrare asupra celor sacre) și totul în căutarea unor false argumente pentru evitarea punerii în practică a unei stări de fapt; pentru aceasta, este necesar ca preotul militar să fie un om deosebit de echilibrat.

Concluzia unui astfel de demers nu poate fi decât una singură și anume că pregătirea spirituală și morală a trupelor trebuie făcută atât înainte de intrarea în luptă (conflict), cât și după aceea.

Este foarte importantă de asemenea pregătirea teologică, culturală și duhovnicească personală a capelanului. Altfel spus, temeinica pregătire teoretică, spirituală și practică dobândită prin instrucție și acumulată în timp constituie baza care poate garanta eficiența și reușita activității preotului militar.

În organizarea și în desfășurarea atribuțiilor sale specifice pastoral-misionare, preotul militar

poate colabora cu factorii de comandă și (cu acordul acestora) cu stafful structurilor eșaloanelor superioare, cu refugiații, cu reprezentanții refugiaților, cu personalul medical, cu răniții, cu ONG-uri sau reprezentanții acestora, cu alți preoți militari sau civili, capelani, cu ierarhi din zona de responsabilitate spirituală (care sunt sau nu și ierarhii ascultării canonice), cu ierarhi sau șefi și reprezentanți ai religiilor și ai cultelor din zona de conflict, cu reprezentanți ai autorităților locale care au competențe și răspunderi administrative privitoare la zone destinate înhumării etc., fiecare misiune fiind diferită din acest punct de vedere, iar metodele care trebuie utilizate pe moment sunt greu de anticipat, misiunea trebuind să se execute imediat și să aibă ca finalitate realizările misionar-pastorale, morale și psihologice corespunzătoare.

Fiecare militar creștin indiferent de rang, grad sau funcție este mai întâi de toate o persoană, este om creat după chipul lui Dumnezeu, în vederea dobândirii asemănării harice cu Ziditorul, aflându-se într-o preocupare continuă pentru dobândirea virtuților morale și aplicarea acestora în viața de zi cu zi. Militarii creștini au acces la multiple posibilități pentru a-și împlini aspirațiile sufletești atât în comuniune de rugăciune de obște (de grup) în comunitate, cât și prin rugăciune sau meditație personală, individuală. Dacă militarii trăiesc această realitate, privindu-l pe preotul militar ca pe cel care binecuvântează și sfințește întru numele Domnului, atunci lucrarea confesorului va produce o vibrație profundă în sufletele lor, o încredere lăuntrică care dă curaj și îndeamnă la îndeplinirea misiunii cu devotament și dăruire. Militarii primesc și ei din liniștea și din pacea interioară („isihia”, lb. greacă, este un termen ce desemnează pacificarea sau împăcarea dorințelor și afectelor trupești cu năzuințele și aspirațiile sufletești) ale preotului militar, care vin din slujirea sa sacerdotală și din credința dreaptă, statornică și mărturisitoare în Dumnezeu; vor înțelege o realitate de care au mare nevoie în situații limită, de criză și anume, faptul că temerile interioare pot fi controlate prin forța și puterea rugăciunii publice, comune (de obște) de la biserică sau capelă, precum și a celei particulare, individuale (personale).

Cunoscutul Institut „United States Institute of Peace” a realizat, în anul 2007, un studiu despre preotul militar în teatrul de operații și despre contribuția lui la succesul operațiilor umanitare

și de menținere a păcii. Concluziile studiului au evidențiat faptul că preotul militar, pe lângă atribuțiile sale sacramentale, se poate implica având acordul factorilor de comandă, în dialog cu organizațiile nonguvernamentale, cu cele voluntare și cu organismele internaționale. Acest lucru presupune ca preotul militar care participă la astfel de operații să aibă pregătirea necesară (care nu trebuie să fie doar pur teologică, ci să se ridice la înălțimea așteptărilor și a exigențelor momentului) și să poată contribui la succesul misiunii.

Factorii care contribuie la succesul și reușita preotului militar în acest tip de misiuni sunt în primul rând statutul său de necombatant și faptul că nu aparține exclusiv spațiului militar și profesiei armelor, ceea ce creează o punte de legătură și o posibilitate de comunicare și dialog cu mediul civil¹¹.

Armata Statelor Unite ale Americii acordă un rol important preotului militar, capelanului, ca element de legătură între armată și actorii nonmilitari. Unul dintre capelanii americani din teatrul de operații din Balcani a fost numit și mandatat ca intermediar între armata americană, forțele coaliției și liderii religioși din Bosnia-Herțegovina în timpul conflictelor etnice din spațiul ex-iugoslav. Un alt capelan a fost cooptat în cadrul Civil-Military Operations Center (CMOC) din Tuzla, în timp ce un altul a fost confident (sfătuitor) al unității de cooperare civil-militară (CIMIC) din Sarajevo.

Acest rol este înlesnit de însuși statutul său, capelanul fiind angajat al armatei cu statut de necombatant, ceea ce face din el om de legătură, punte de dialog cu spațiul public civil. La aceasta se adaugă autoritatea lui sacramentală și religioasă, dar și efortul de a avea o viziune completă a situației din teatrul de operații și o bună cunoaștere a dimensiunii profesionale a conflictelor în general și eventual a litigiului în care este oarecum implicat prin misiunea la care participă.

Conform legislației și a normativelor care reglementează activitatea de asistență religioasă, precum și a tradiției ortodoxe românești, capelanii militari au ca îndatoriri de bază oficierea serviciilor religioase și educația moral-religioasă a militarilor, sunt garanții exprimării profesionale libere pentru toți, expun punctul de vedere ortodox în problematici religioase, etice, sociale și morale, contribuie la dezvoltarea culturală și spirituală a militarilor, consolează în momente dificile,

îmbărbătează și încurajează când este cazul, sprijină personalul medical în zonele de refacere, întăresc moralul trupelor între anumite etape ale operațiilor și în zonele de refacere etc. Odată cu transformările structurale prin care trece Armata României și schimbarea mentalității pe care o implică reforma instituției militare, misiunea preoților militari tinde să se redimensioneze în consecință. Armatele statelor membre NATO sunt conștiente de rolul-cheie pe care îl poate avea clerul militar în operațiile umanitare, de stabilizare și/sau de menținere a păcii și încearcă să dezvolte acele cadre teoretice (ancorate în legislație adecvată și acte normative compatibile cu exigențele vocației slujirii preoțești) care să definească noua sa ipostază, în noua sa misiune.

NOTE:

1 Gl.prof.univ.dr. Mircea Mureșan, *Principiile, cadrul organizatoric și obiectivele activităților culturale, de educație patriotică, ostășească, moral-religioasă și de petrecere a timpului liber în Armata României*, în „Gândirea Militară Românească”, număr comun româno-maghiar, 1995.

2 Mihaela Frunză, *Fețele toleranței*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR (EIBMBOR), Iași, 2003; pr.prof. dr. Viorel Ioniță, *Toleranța religioasă și buna vecinătate, coordonate fundamentale ale spiritualității românești*, în Revista „Studii Teologice”, nr. 2, 1987.

3 Pr.dr. Valer Irimia, *Asistența socială a Bisericii*, Lucrare de doctorat, Editura Cosal, București, 2009, p. 19.

4 Morris Janowitz, *Military conflict. Essays in the institutional analysis of war and peace*, Sage Publications, Beverly Hills, London, 1975; Idem, *Military institutions and coercion in the developing nations*, University of Chicago Press, Chicago, London, 1977; Morris Janowitz and Jacques van Doorn, *On military intervention*, Aldershot, Gower, 1985.

5 Col. (r) dr. Petre Duțu, *Dinamica misiunilor armatei*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004, p. 8.

6 A se vedea articolele din revista „Army Chapelancy” (summer-fall 2002) reunite sub titlul „Army transformation and Religious Support” în special articolul *The Role of Religion in Information Operations*, Chaplain (Col) Greg W. Hill and Chaplain (Maj) Rob Meyer care rezumă comunicările simpozionului cu același nume, organizat la San Antonio, Texas, 29-31 May, 2008.

7 Pr.lect.univ.drd. Sorin Pitic, *Considerații privind preotul militar și rolul său în teatrul de operații*, în *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, pp. 250-256.

8 Gl.prof.univ.dr. Mircea Mureșan, *Interacțiunea axiologică credință-datorie-valoare în configurarea unității europene*, în *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuții la securitatea și stabilitatea europeană*, Editura Universității București, 2006, p. 8.

9 A se vedea *Ghidul orientativ de cunoaștere a religiilor locale* din zona de conflict.

10 Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982, p. 82. Autorul menționează despre nivelul genului militar care depinde, în principiu, și de dezvoltarea spirituală (religios-morală) generală a poporului din care este selecționată armata.

11 Paul McLaughlin, *The chaplain's evolving role in peace and humanitarian relief operations*, United States Institute of Peace, Washington, 2002. Paul McLaughlin este locotenent-colonel în marina americană și șeful capelanilor în United States Southern Command in Miami, Florida. Studiul a fost elaborat pe perioada cât a fost bursier la United States Institute of Peace (2007-2008).

BIBLIOGRAFIE

*** *Strategia de Transformare a Armatei României*, Statul Major General, București, 2007.

*** *Strategia de securitate a României*, București, 2007.

Clausewitz Carl von, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982.

Col. (r) dr. Duțu Petre, *Dinamica misiunilor armatei*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.

Frunză Mihaela, *Fețele toleranței*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR (EIBMBOR), Iași, 2003.

Chaplain (col.) Hill Greg W., Chaplain (maj) Meyer Rob, *The Role of Religion in Information Operations*, magazine „Army Chapelancy” San Antonio, Texas, 29-31 May, 2008.

Pr.prof.dr. Ioniță Viorel, *Toleranța religioasă și buna vecinătate, coordonate fundamentale ale spiritualității românești*, în Revista „Studii Teologice”, nr. 2, București, 1987.

Pr.dr. Irimia Valer, *Asistența socială a Bisericii*, Lucrare de doctorat, Editura Cosal, București, 2009.

Janowitz Morris, *Military institutions and coercion in the developing nations*, University of Chicago Press, Chicago, London, 1977.

Janowitz Morris, *Military conflict. Essays in the institutional analysis of war and peace*, Sage Publications, Beverly Hills, London, 1975.

Janowitz Morris, Doorn van Jacques, *On military intervention*, Aldershot, Gower, 1985.

McLaughlin Paul, *The chaplain's evolving role in peace and humanitarian relief operations*, United States Institute of Peace, Washington, 2002.

Gl.prof.univ.dr. Mureșan Mircea, *Interacțiunea axiologică credință-datorie-valoare în configurarea unității europene, în Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuții la securitatea și stabilitatea europeană*, Editura Universității București, 2006.

Gl.prof.univ.dr. Mureșan Mircea, *Principiile, cadrul organizatoric și obiectivele activităților culturale, de educație patriotică, ostășească, moral-religioasă și de petrecere a timpului liber în Armata României*, în Revista „Gândirea Militară Românească”, număr comun româno-maghiar, București, 1995.

Pr.lect.univ.drd. Pitic Sorin, *Considerații privind preotul militar și rolul său în teatrul de operații, în Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană*, București, 2005.

www.patriarhia.ro/Publicatii/BOREUROPA/snagov.html Patriarhia Ortodoxă Română.